

כל שמתחייב בכל אחת ואחת, מתחייב ככולן. ושאינ מתחייב באחת מאלו, וכגון נשיא, שאינו מתחייב על שבועת העדות משום שאינו מעיד, אין מתחייב ככולן. (14)

ומקשינן: ואימא "כי יאשם לאחת" הכי משמע: אפשר שיהא מתחייב באחת מהן, ואף על פי שאין מתחייב ככולן?

ומתריצין: אלא, טעמא דרב יוסי הגלילי, מהכא:

דתניא: היה רבי ירמיה אומר: נאמר בפרשת קרבן עולה ויורד "ואם לא תגיע

ט-א

מעיד ולא מעדיין אותו, וכל שאינו בפרשת עדות, אינו חייב קרבן שבועת העדות.

נמרא:

אמר עולא: מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי, שפטר נשיא בדבר שהיחיד חייב עליו קרבן עולה ויורד?

אמר קרא "והיה כי יאשם לאחת מאלה", לאחת משלשת החטאות המנויות בפרשת קרבן עולה ויורד [שהן שמיעת קול, שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו], ומשמע ליה לרבי יוסי הגלילי שכך אמר הכתוב:

ועשירות. אך הרמב"ם פסק כרבי עקיבא שפוטרו כי אינו מעיד, ולא השתנה דינו לענין קרבן, אלא שאינו חייב להעיד ואין בו מציות של קרבן, אך כשהתחייב כשהיה הדיוט נשאר עליו חיובו אף אחר שנעשה נשיא.

ובבית ישי [ח"ב שעה] תמה על דבריו, שהרי הפטור כשנשתנה דינו נאמר רק באופן שהידיעה היא חלק ממחייבי הקרבן, ואילו קרבן שבועת העדות חייבים גם על זדונה.

14. לטעמו של עולא נמצא כי לפי ריה"ג משיח חייב גם על טומאת מקדש וביטוי שפתים שהרי ישנו בשמיעת הקול, וישנו בכלן. וכבר הביא הרא"ש, שהרמ"ה העיר כך, וכתב כי יתכן שרבי יוסי הגלילי סובר כרבי שמעון [לקמן ט]. הפוטר משיח על טומאת מקדש וקדשיו, וכל שאינו מתחייב באחת מהן אינו מתחייב בכלן.

ומאידך לטעמו של רבי ירמיה, נראה שגם משיח יפטר מכלם, שהרי אינו בא לידי עניות. אולם בירושלמי מקשה לטעמו של רבי ירמיה אם כן אף משיח יהיה פטור כי אינו בדלות. [ומשמע שלעולא משיח חייב לפי ריה"ג, ורק לרבי ירמיה פריך]. ועוד הקשה איך תתחייב

כאשר התובע מחייב את העד והיינו בעדות על ממון בלבד ולא מצאנוה בדיני נפשות. ובשב שמעתא [ש"ז פ"א] טרח למצא אופן בדיני נפשות שיש בו נפקא מינה לדיני ממונות עי"ש.

ורבינו חננאל [ביומא עד]. נקט מסברא להיפך מהכסף משנה, וכתב שהמלך אינו מעיד כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט, ואין עד נעשה דיין, וטעמו שייך במלכי בית דוד ולא במלכי ישראל, וכבר תמה עליו בדבר אברהם [ב' ל"ב י"ג] ממשנתנו העוסקת במלכי ישראל שאינם דנין ובכל זאת פטורין משום שאינם מעדיין. וכתב כי ר"ח לא גרס במשנה תיבות "לא דן ולא דנין" אלא את עיקר הטעם "לא מעיד ולא מעדיין" [ועיין בבאר שבע]. וביאר כי דעתו שמלכי בית דוד חייבין לדון בכל דין שהזדמן לפניהם, וממילא אינם יכולים להיות עדים לעולם.

ובאבי עזרי [הלכות מלכים, שם] כתב ליישב דברי הרמב"ם, כי יש נפקא מינה בין רבי עקיבא לריה"ג בהדיוט שנשבט שבועת העדות ואחר כך נתמנה לנשיא, שלריה"ג יפטר מקרבן כי השתנה דינו, שהרי טעמו להפטר התבאר בגמרא מגזירת הכתוב "לאחת מאלה" או שאינו בעניות

ומלך לעולם עשיר הוא.

משיח, דכתיב "והכהן הגדול מאחיו", ודרשינן: שהוא גדול מאחיו בנוי, בכה, כחכמה ובעושר⁽²⁾.

אחרים אומרים: מנין שאם אין לו עושר, גדלהו בעשירות בממון משל אחיו?

תלמוד לומר "והכהן הגדול מאחיו אשר

ידו", ונאמר "ואם לא תשיג ידו", ומשמע — מי שבא לידי עניות ועשירות, הוא מתחייב להביא קרבן עולה ויורד. יצא נשיא ומשיח, שאין הם באין לידי עניות!⁽¹⁾

ומבאר הגמרא, מנין לנו שנשיא ומשיח אינם באים לידי עניות —

נשיא, משום דכתיב "ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו". ודרשינן: מי שאין על גביו ממונה הגבוה ממנו אלא ה' אלהיו, והיינו מלך,

אשה בעולה ויורד על ביאת מקדש, והלא אינה יכולה להעיד.

ובקרבן אורה כתב לחלק וליישב קושיות אלו, כי לא התמעטו אלא נשיא ומשיח שחלוקין הם מהעם בשאר קרבנותיהם, אך אשה שהיא שוה לאיש בקרבנות, חייבת בכלן אף שלא שייך בה שמיעת הקול ע"ש.

הרמב"ם [בפ"ה מכלי המקדש ה"א] "בנוי ובמראה". וכתב הר"י קורקוס כי בסוגיין משמע שהמראה והתואר כלולים ב"נוי", אך בתורת כהנים נחשב לנוי יופי הפנים, ומראה הוא הדר הקומה וכן שהוא תוספת על היופי, וכמבואר ברש"י [בראשית כט יז] לחלק בין תואר ומראה. ועיין בחידושי הרד"ל למדרש רבה [אמור].

אמנם בפירוש המשנה ליומא [פ"א מ"ג] נקט הרמב"ם "ביראה" במקום "במראה", וראה בחזון יחזקאל [תוספתא יומא פ"א ה"ו], ויש גורסים "באמונה", ועיין באר שבע ושער יוסף לחיד"א. ובתנחומא [אמור ד] נוסף שיהא גדול בשנים, והביאה בעל הטורים [פכ"א פ"ו], ובילקוט שמעוני [אמור שם] הוסיף שיהא גדול במידה, ורבינו בחיי הוסיף "בכבוד".

ויש לעיין כשלא נמצא כהן שיש בו כל המעלות, ויש שני כהנים שבכל אחד ישנם מעלות אחרות, האם סדר המעלות הוא כסדרו בכרייתא דוקא או לא, וספק זה תלוי לכאורה בפירושי הגר"א והחפץ חיים לתו"כ הנ"ל, שהגר"א כתב שדרשו ד' מעלות מה' של "הגדול" דהיינו שיתווספו על מעלת הכהונה הגדולה, ולפי זה יש לומר שדקדקו במעלות אלו דוקא וכסדרן. אך החפץ חיים נקט שלמדו מה"גדול" שהוא הכולל כל השלימויות,

1. הקשה הרש"ש [בכריתות ב.] לטעמו של רבי ירמיה יהא נשיא פטור מקרבן מצורע שהרי נאמר בו "אם דל הוא", ונשיא אינו בא לידי עניות. ועי"ש שרצה לבאר כי זו היא כוונת הגמרא בסמוך, ולהלן נוכיח שאי אפשר לומר כן. [וכקושייתו לכאורה כבר הקשה בירושלמי כאן, ועיין קרבן אורה בדבריו].

ובספר אמרי יעקב [י"ז] כתב כי ודאי נשיא מצורע צריך להביא קרבן כדי להכשירו לאכול בקדשים, ולא התמעט אלא מחיוב קרבן מצד עצמו, שלא חל חיוב על מי שאינו בעולה ויורד ובדלות, אך יכול להביאו כדי להכשירו לאכול בקדשים, כמו שמצינו במצורע קטן שאביו מביא עליו קרבן להכשירו אף שאינו חייב בקרבן [עיין רמב"ם פ"ג ממחור"כ ה"ו].

2. בתורת כהנים [פרשת אמור] נוסף תנאי: שיהיה גדול מכל אחיו גם "מראה", וכן נקט

יוצק על ראשו" — גדלהו מאחיו: (3)

מהו דינו?

בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק:

נשיא שנצטרע והועבר מנשיאותו, (4) ובאותה תקופה שהוא מועבר מתפקידו עבר עבירה שהדיוט חייב עליה קרבן עולה ויורד,

האם אז הוא נחשב כאילו הוא **מידחא דחי** מנשיאותו לגמרי, והרי הוא כהדיוט, וחייב בקרבן עולה ויורד.

ולכאורה אין מעלות אלו דוקא, ובודאי לא כסדרן.

3. בפשטות משמע שאחרים חולקים על תנא קמא וסוברים שאחר שהתמנה כהן גדול הגדול מאחיו ברוב התנאים הנדרשים, צריכים אחיו להשלים ולגדלו בממון, וכן משמע בחולין [קל"ד:]: שהובאה הלכה זו לגבי העשרתו אחר שהתמנה. וכן משמע במעשה דפנחס הסתת שהובא במדרש רבה ותנחומא [פרשת אמור].

אולם **במאירי** משמע קצת שהכוונה להעשירו קודם שהתמנה, אך לאחר שהתמנה מודים אחרים לתנא קמא שאין צריכין להוסיף לו. וכן משמע בתוספתא יומא [שם]. וכן הבין **היעב"ץ**, ותמה על כך שאם כן מצינו כהן גדול עני, אם אבד ממונו אחר שהתמנה. וצדדי הנידון הם, אם מעלות אלו נאמרו כתנאי למינוי או למשיחה, או שהם מדיני הכהן הגדול, וצריך לחזקם בכל עת. אכן, במדרשים הנ"ל מבואר כי אין חיוב למנות רק מי שיש בו מעלות אלו, אלא מאחר שנמשח המציאות היא שיגדל בכל המעלות הנצרכות לו, ונאמר לכהנים שאם לא הועילה לו משיחתו יגדלוהו משלהם, עיי"ש. וראה להלן י"א: כיצד מועילה ירושה ככהן גדול.

והרמב"ם [בפ"ה מכלי המקדש ה"א] כתב שכל הכהנים נותנים משלהם לכהן גדול עד שיעשיר יותר מכל אחיו הכהנים. ויש לדון באופן שהיו כל הכהנים דלי דלים, האם די בכך שיגדלוהו עד כדי שיהיה דל. ואם אכן די בכך, נמצא אופן שיהיה דין כהן משיח בקרבן דלות, ועיין **במרומי** שדה שיתכן שיבא לידי עניות

אלא שאין דרכו בכך, כי דינו להיות עשיר על ידי אחיו, וכן נבאר את דברי הגמרא בסמוך בהערה 4, וצ"ע.

והנה **הרמב"ם** לא חילק בין כהן משיח בשמן המשחה למרובה בגדים, וכן משמע ביומא [יח.]. שדין זה נהג גם בבית שני שלא היו בו כהנים משוחים בשמן המשחה.

ובחזון יחזקאל תמה על כך מסוגיין דמשמע מלשון הגמרא שמדובר בכהן משיח דוקא, וכן משמעות הדרשה מקרא והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו. [אמנם בויקרא רבה כו' דרשו מקרא זה גם למלך, וברש"י בחולין [שם] נקטו גם כלפי ראש ישיבה אך ברשב"ם ב"ב צ"ט: כתב שמלך נלמד מלבלתי ירום לבבו מאחיו. וצ"ע].

ולכאורה דין כהן גדול בעולה ויורד תלוי בהלכה זו, וגם בעולה ויורד לא מצינו חילוק בין משוח בשמן המשחה למרובה בגדים, ולפי ריה"ג שניהם פטורין מעולה ויורד, כי נאמר עליהם גדלהו מאחיו. [ועיין חזו"א ט"ו י"ט ובסוגיא להלן יב:].

[אולם מלך וראש ישיבה לא נלמדו לענין קרבן עולה ויורד, והרמב"ם לא הזכיר בהם כלל דין גדלהו מאחיו, ואולי מקורו ממה שלא נפטרו בעולה ויורד].

4. רש"י פירש שהספק הוא לפי רבי ירמיה שביאר טעמו של ריה"ג מפני שאינו בא לידי עניות ועשירות, והנידון הוא אם נדחה לעולם מחיוב קרבן עולה ויורד מפני שהיתה לו שעה שהיה נשיא ולא היה בתורת חיוב קרבן זה, או

או דילמא מיפטר פטור, שרק זמנית הוא אינו מכהן בתפקידו, אבל עדיין הוא בגדר נשיא, ופטור מקרבן עולה ויורד? (5)

אמר ליה: מאיזה ממון יביא הנשיא שהצטרע את קרבנו? ממון דילך [שלך] או ממון

דגזא, מגנזיו הפרטיים? [והיינו, הרי ברור שיביא קרבנו מהממון שלו. וכיון שסיבת הפטור הוא מחמת עשירותו, והיא לא נפגעה מצרעתו, פשיטא שהוא פטור אף כשעבר בעת צרעתו, כיון שסיבת הפטור, שאינו בא לידי עניות, קיימת גם בעת צרעתו]. (6)

שנפטר רק לשעתו. [ועיין במלא הרועים].

והנה הרמב"ם [פט"ו ה"ט] כתב נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו ונשיא שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט. ומשמע שיש אופן שיעבור מנשיאותו אפילו שלא הצטרע, כגון שהוא רשע [כמבואר ברמב"ם פ"א ממלכים]. ומאי שנא דין נשיא שעבר מחמת שהצטרע.

ומסתבר, שהספק דוקא כשנצטרע ועתיד לחזור למלכותו כשתעבור צרעתו, והנידון הוא אם הפטור נאמר רק במי שדינו הוא להיות עשיר, והוא גברא שלא שייך בו דיני עולה ויורד, או שהפטור נאמר בכל מי שבמציאות אינו יכול לבוא לידי עניות, כגון זה שגזא דיליה כדקאי קאי.

אמנם החזו"א [ט"ו ט"ו] הוכיח ממה שאמר לקמן [י.] שאם הצטרע אינו מביא שעיר, ומשמע שריה"ג מודה בכך וסובר שבטלה מלכותו, וכל ספיקו רק לגבי עולה ויורד. וביאר את הספק להיפך: האם פטורו מועיל לעת עתה אף שנעשה עני כשאינו נשיא, או שבעת צרעתו נדחה לגמרי וכאיש אחר הוא, ולכן יתחייב כעת בעולה ויורד. ותמה על רש"י [שם] שכתב כי לריה"ג אף נשיא שהצטרע צריך להביא שעיר, והרי ודאי לעת עתה אינו נשיא ואינו חייב בשעיר, וכל הנדון רק לענין פטורו מעולה ויורד. אולם לביאור הקודם, שהנידון הוא אם עולה ויורד תלוי בדינו להיות עשיר או במציאות שאינו בא לידי עניות, אם כן למסקנא שנשיא המצטרע פטור מקרבן משום שבמציאות אינו בא לידי עניות, הוא הדין שנחשב כי אין על

גביו אלא ה' וחייב בשעיר, ודלא כמו שאמרו שם.

5. הרש"ש [בכריתות ב.] ביאר שספק הגמרא הוא אם נשיא שהצטרע נדחה מקרבן עולה ויורד לעולם, ונשאר מחוסר כפורים כל ימיו ואין לו תקנה, או שדינו להפטר מקרבן, והתירה לו תורה להכנס למקדש ולאכול קדשים בלי כפרת קרבן עולה ויורד ובהערותיו בסוגיין הפך את ביאור צדדי הגמרא, ונקט כי "דיחוי" הוא שינוי חלקי ונשאר מעט נשיא, ואילו "פטור" משמעותו שנפקע לגמרי ולעולם ועצם פירושו מחדש שלא כפירוש רש"י בהערה הקודמת וגם תמוה למה לא יצטרך הנשיא כפרה להכשירו לאכילת קדשים. [וגם במסקנת הגמרא פירש באופן שונה, כי "גזא" הוא שם חכם, ורב נחמן בר יצחק לא פשט לרבינא את ספיקו, אלא אמר לו של מי ספק זה, שלך או של גזא].

ובמנחת חינוך [קכ"א, קע"ג] דן אם נידון הגמרא דוקא כשנצטרע והוחלט או גוף שהוסגר בלבד. ותמוה, שהרי במגילה ח. שנינו מהם החילוקים בין מצורע מוחלט למוסגר ולא הוזכר חילוק בנידון זה.

6. רש"י פירש כי רב נחמן בר יצחק מסיק שאינו מביא קרבן עולה ויורד כיון שאינו בא במציאות לידי עניות, שהרי ממונו נשאר בידו אף כשהצטרע. ומשמע שאינו מלך כלל, ופטורו רק משום שאינו נעשה עני. וכמבואר לעיל. והחזו"א ביאר לדרכו הנ"ל, כי רב נחמן

ומקשיגן: ואימא כי ממעט ליה רחמנא, היינו רק מדלי דלות של עולה ויורד, ומאי ניהו, עשירית האיפה. אבל מקרבן עניות [עופות] ועשירות [בהמות], לא מעטיה רחמנא?!

ודחיגן: לא סלקא דעתך! שהרי כתוב שם "וכפר עליו הכהן על הטאתו אשר הטא מאחת מאלה" ודרשיגן: המתכפר באחת מאלו, ששייך שיביא או קרבן עשיר או קרבן עני או קרבן הדל, ודינו תלוי במצבו הכספי, הוא מתכפר בכולן. ואילו מי שאין מתכפר באחת מאלה, כגון משיח, שהתמעט מעשירית האיפה [כדדרשיגן לעיל "זה קרבן אהרן" שאינו מביא עשירית האיפה אחרת], אין מתכפר בכולן! (7)

תניא: רבי עקיבא אומר: משיח פטור מכולן; אמר רבה: מאי טעמא דרבי עקיבא? אמר קרא לגבי מצות חביתי כהן גדול העשויים מעשירית האיפה: "זה קרבן אהרן ובניו", ודרשיגן: זו היא עשירית האיפה הבאה חובה לו, ואין עשירית האיפה אחרת, כגון זו שבקרבן עולה ויורד, שהדל ביותר מביא עשירית האיפה לקרבנו, באה חובה לו. וכיון שהתמעט מקרבן עשירית האיפה של עולה ויורד, התמעט ונפטור מכל דרגות האמורות בקרבן עולה ויורד.

[אבל מהחיוב להביא פר לא התמעט הכהן המשיח, ובסוף הפרק נברר אם מביא עליהן פר של משיח!]

ולכן פירש כי טעמו של רב נחמן הוא, שהמלך אינו דומה לכל עשיר, כי כל עשיר אין לו בתחילה אוצרות, ויכול לבא לידי עניות אם ימעט עשרו, ולא חל עליו מעולם פטור מקרבן, ולכן אף בעת עשירותו חייב בקרבן. אך מלך שהיה לו עת שנפטר מקרבן מחמת עשירותו, שהיה עושר שאינו מתמעט, וחל עליו דין פטור מקרבן, לפיכך נשאר לו פטורו אף לאחר שעבר ממלכותו.

ומפירושו נראה כי הבין שספק הגמרא הוא אם מה שנפטר מקודם מועיל לו להפטר גם עכשיו, ודלא כמו שביארנו לעיל שהנידון הוא נחשב עתה כמי שבא לידי עניות או לא. ונוטה לביאור החזו"א שהנידון הוא אם הפטור ממשיך בעשירותו אף כשאינו מלך, או שנפקע מדיני מלך ולא מועילה עשירותו להמשיך פטורו שהיה לו מפני עשירותו כמלך.

7. רבי עקיבא סבר שאין לפטור משום שאינו בא לידי עניות, אלא רק אם אינו יכול להתכפר

השיב לרבינא שאין נפקא מינה בספיקו, כי אף בזמן שהוא מצורע חייבין לגדלו, כמו שחייבין בכבודו לאחר מותו, ומצורע לא גרע ממת, וכוונתו שבין אם דינו לקבל מהעם ובין מבית גנזיו, לא יגיע לידי עניות ופטור מעולה ויורד, כי יש בו דין גדלהו מאחיו כמו כהן משיח. ולביאורו הוא הדין במשיח שעבר שפטור מעולה ויורד, כי גם אותו חייבין לכבד אחר מיתה. [ועיין חזון יחזקאל שבועות פ"א ה"ד ומהרי"ל דיסקין להלן י"ב].

והרא"ש הביא שהרמ"ה תמה על רש"י, כיון שאין בכוחו ליטול מיסים מהעם, הרי הוא יכול לאבד ממונו בענין רע, ומצבו ככל עשיר שנחשב כבא לידי עניות. ולכן פירש את המסקנא להיפך: וכי יכול לקחת ממון מדילך, והרי אינו יכול לקחת אלא מבית גנזיו, ואם כן דינו ככל עשיר שהוא חייב בקרבן. ולהלן יב ב הערה 11 נבאר את סברות רש"י והרמ"ה עיי"ש. והרא"ש דחה פירושו, וטען כי לדבריו היה צריך לומר מדילך או מדיליה, ולמה הזכיר גנזיו.

ועקיבא שנכתב כדי לדרשו. אבל מה שאמרו שחיובו תלוי אם יכול להתחייב בקרבן על כל שלשת העונות, ודרשו כך מהפסוק "כי יאשם לאחת", לא משמע ליה:

והוינן בה: ומאי שנא תיבת "מאחת", דמשמע ליה לרבי עקיבא שנכתבה כדי לדרוש ממנה "עד שיתכפר בכל אחת ואחת"?

ומבארין: משום דכתביה רחמנא לבסוף הפרשה, לגבי עשירית האיפה, שהוא קרבנו של הדל ביותר, והבין רבי עקיבא שנכתבה שם למימרא — דכל דמחייב בעשירית האיפה מחייב בכולן, ולמעט כהן גדול מקרבן עולה ויורד, שהרי אינו מביא עשירית האיפה, משום דכתיב "זה קרבן אהרן

ותמהינן: אלא מעתה, דכתיב "והיה כי יאשם לאחת מאלה" [שמיעת קול, שבועת ביטוי, טומאת מקדש וקדשיו], האם הכי נמי נדרוש דכל המתחייב בכל אחת משלשתן מתחייב בכולן, ושאיין מתחייב באחת מהן, כגון נשיא שאינו מתחייב על שמיעת קול אין מתחייב בכולן, וכרבי יוסי הגלילי.

ואם כן יקשה, אלמא תנן: רבי עקיבא אומר, נשיא חייב בכולן, חוץ משמיעת קול?!

ומתצינן: אביי ורבא, דאמרי תרווייהו: לא קשיא. כי יש לומר שאת הדרשה שצריך להיות ראוי לכל דרגות הקרבן, דרשו מהפסוק "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת", ורק פסוק זה משמע ליה לרבי

להביא, ומתחייב בה. ובסוגיא הבאה נוכיח חילוק זה מדברי רש"י.

ולענין משיח שעבר, כתב הקרן אורה שלדעת רבי עקיבא הוא חייב בקרבן עולה ויורד, שהרי שנינו [להלן יא:]: שאינו חייב להביא עשירית האיפה, ואם כן לא שייך בו המיעוט על עשירית האיפה של קרבן דלי דלות. ועיין בתשובה מ' שבסוף חידושי רבי מאיר שמחה שדן בזה.

ונמצא, שיש עוד נפקא מינה בין רבי עקיבא לריה"ג, כי לריה"ג משיח שעבר פטור מעולה ויורד, שהרי לביאור הרא"ש אף אם נחשב כעת כבא לידי עניות, כיון שהנידון על חיוב הקרבן אזלינן אחר שעת החטא, ואז היה כהן גדול ופטור, ולביאור החזון איש כבר ביארנו לעיל שאינו יכול לבא לידי עניות. כי מצוין לכבדו ולגדלו גם אחר שעבר.

ונפקא מינה נוספת הובאה לעיל ח: הערה 13, עיי"ש.

בקרבן של דלות אף באופן שיהיה דל, והיינו רק כהן גדול [משוח או מרובה בגדים] שהתמעט מעשירית האיפה. אבל נשיא חייב בקרבן עשיר, כיון שהעשירות מונעתו מהבאת קרבן דלות, אך מן הדין אינו נחשב שאינו מתכפר בקרבן זה. ולכן נקט במשנה שנשיא חייב בכלן חוץ משמיעת הקול, [וכל קושית הגמרא בסמוך היא שידרוש ל"אחת" לפטור את מי שאינו מתכפר על כל העונות].

ונפקא מינה בין טעמו של רבי עקיבא לטעמו של ריה"ג, לענין חטאת קבועה, דהיינו פר בכהן משיח או שעיר בנשיא, שלדעת ריה"ג יפטרו גם מחטאת קבועה, כיון שהגברא אינו בר חיובא בקרבן הבא על חטא זה, ולפיכך אינו מתחייב גם בחטאת שהתחדשה לנשיא ומשיח בחטאים אלו. אך לרבי עקיבא אינו פטור על החטא, אלא שדיני קרבן עולה ויורד תלויים בזה בזה, וכשאינו חייב בעוון אחד אינו יכול להביאו בחטא אחר, אך את החטאת הקבועה יכול

ובניו".

וההכרח לדרשה זו מוכח.

דאי סלקא דעתך דמתחייב באחת אף על פי שאין מתחייב בכולן, נכתב ביה להאי "מאחת מאלה" בדלות [בתורין ובני יונה], אי נמי בעשירות [בכשבה או בשעירה], שבהם חייב הכהן משיח, ונדע כי אפשר להתחייב בהם אף שאינו מתחייב בדלי דלות.

אולם מאחר שלא נכתבה תיבת "מאחת" אלא דוקא בדלי — דלות [בעשירות האיפה], משמע שהתורה באה ללמדנו כי כהן גדול שאינו מביא עשירית האיפה, הרי הוא פטור מכולן!

מתניתין:

א. כל המצות של לא תעשה שבתורה

שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת:

היחיד — מביא לחטאתו כשבה ושעירה.

והנשיא — שעיר.

ומשיח ובית דין — מביאין פר.

ואם שגגו בעבודת כוכבים —

היחיד והנשיא והמשיח — מביאין שעירה.

ככתוב בפרשת שלח: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה", וכל יחיד נחשב בכלל נפש אחת.⁽⁸⁾

ובית דין — פר ושעיר, פר לעולה ושעיר לחטאת.

ב. אשם תלוי —

היחיד והנשיא חייבין בו, ומשיח ובית דין

פטורין.⁽⁹⁾

מביא פר. ומסתבר שרק בעצם עבירה זו נחשב הדיוט. ודוחק.

וראה במנחת חנוך [ק"כ] שכתב כי כהן ששגג בעבודה זרה, וארח כך התמנה לכהן גדול ושב והורה וחטא בשגגה בעבודה זרה באותו העלם, אינו חייב אלא חטאת אחת. כיון שחויבו שיהיה בשעירה בהדיוט ובמשיח. ולכאורה תמוה הרי חטא המשיח שונה, שאינו חייב אלא בהוראה משא"כ בהדיוט, ומשמע כי חטא המשיח צריך להיות בהוראה, אך בחטאו נחשב הדיוט ולפיכך קרבנו שיהיה להדיוט. וצ"ע.

9. רש"י פירש דילפינן לעיל [ז.] מדכתיב באשם תלוי וכפר עליו הכהן על שגגתו, מי שחטאו ושגגתו שוין דהיינו בשגגת מעשה, יצא משיח [והוא הדין לבי"ד] שאין חייבין אלא עם שגגת הוראה. ועייין בדבריו לעיל [שם, ד"ה צבור בפר]

8. כך פירש רש"י, על פי הגמרא לעיל [ח.]. והרע"ב הוסיף כי כתוב אחר כך "תורה אחת יהיה לכם", ודרשינן שהשוה הכתוב את כולן לקרבן זה. וצ"ע מהיכן הביא דרשה זו.

ובטעם הדבר שדין כהן משיח בעבודה זרה שיהיה להדיוט, כתב במשך חכמה [שמות ל"ב כ"ו] כי בטלה ממנו החשיבות לגמרי. והמלבי"ם ביאר [ויקרא ד' ג'] על פי הרמב"ם [פ"ט מביאת מקדש הי"ג] שפסק כרב ששת [מנחות ק"ט] שכהן העובד עבודה זרה בשגגה נפסל מלהקריב קרבנות במקדש.

ולדברי המלבי"ם צריך להבין למה אמרו רבנן [לעיל ז:] שאינו חייב אלא בהוראה, והרי בעבירה זו נעשה הדיוט, וכן לדון לגבי שאר מצוות שעבר אחר חטא זה, אם נעשה הדיוט ואינו מתחייב שוב בפר, ולא מצינו מי שיאמר כן. שהרי אף אם עבר ממשיתותו ואחר כך חטא

ג. אשם ודאי —

היחיד והנשיא והמשיח חייבין בו, ובית דין פטורין.

קרבן עולה ויורד —

בית דין פטורין.

ד. על שמיעת הקול, ועל ביטוי שפתיים, ועל טומאת מקדש וקדשיו, שהיחיד מביא עליהן

והיחיד והנשיא והמשיח, חייבין בקרבן⁽¹⁰⁾, ולהלן יתבאר איזה הוא.

ועשה שוגג, ובוזה כהן משיח פטור. ואילו משנתינו עוסקת בחיוב קרבן עולה ויורד, ולפיכך פוסק הרמב"ם שכהן משיח חייב בו. וכדבריו מוכח בפירוש המשנה להרמב"ם, שנקט את שתי המשניות כסתמא. וריה"ג ורבי שמעון נחלקו על המשניות רק בפרטים. וכן מבואר להלן י"ב: עי"ש. [אך בהר אפרים תמה שהרי הטעמים שאמרו עולא ורב ירמיה בדברי ריה"ג, הם סיבות לפוטרו מעולה ויורד ולא מפר, וצ"ע].

[ולביאורו נשאר בתימה על הראב"ד שנקט כי משיח פטור בטומאת מקו"ק, בעוד שבמשנה נאמר שפטור בכל אלו, וראה בתוס' יו"ט שהפך ונקט שהראב"ד פוסק כרבי שמעון במשנתינו וכר"ע לעיל. ועיין חזו"א ט"ו י"ב שהוכיח כדבריו].

אולם רש"י [בד"ה ר"א] ביאר כי המשניות אינם סותרות כלל, אלא שיטות חלוקות הן, והמשנה הקודמת רבי יוסי הגלילי אמרה, והוא מחייב והוא פוטר את הנשיא ומשיח בכלן. ואילו משנתינו נאמרה על ידי רבי שמעון שמחייב בכלן, חוץ מכהן גדול בטומאת מקו"ק. אלא שהרמב"ם והראב"ד אינם יכולין לפרש כך כי אם כן נמצא שפסקו דלא כמאן. [ועיין בלחם משנה שביאר בארוכה את דעת הראב"ד כרש"י].

ובדבר אברהם [ח"ב ל"ב ט"ו] כתב דרך אחרת ככוונת הרמב"ם והראב"ד. והיא, ששתי המשניות עוסקות בחיוב קרבן עולה ויורד [כביאור הרא"ש לעיל ח: הערה 12] ובמשנתינו גרסו כמבואר בירושלמי, שאין כהן גדול חיוב

שכתב כי בשניהם נאמר העלם דבר, ועוד דבאשם תלוי נאמר "ואם נפש", וציבור אינו בכלל נפש.

אך הרע"ב כתב דילפינן מדכתיב בפר העלם דבר: ונודעה החטאת, ודרשינן, שאין כ"ד חייבין קרבן אלא על הודע, ומשיח דינו ככ"ד. ותמה הגרעק"א הרי בגמרא דרשינן מדכתיב באשם תלוי וכפרש"י, ולמה הוצרך הרע"ב לדרשה זו.

ומדברי התוס' יו"ט נראה שביאר כי הרע"ב פירש את מקור הפטור לבית דין, שבגמרא [שם] לא למדנו את דינם מהכתוב באשם ומשיח נלמד מבית דין שהוא שוה להם בכך שאין חטאו ושגגתו שוה. ושמא כוונתם לבאר את המקור לפטורם מפר על הוראתם בחטא של אשם תלוי, ודוחק. [ועיין בר"י מלניל שכתב מקור נוסף לפטורו כ"ד מאשם תלוי].

10. הרמב"ם [פ"י ה"ז] כתב המלך וכהן משיח מביאין קרבנן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקו"ק כשאר הדיוטות. והשיגו הראב"ד אין המלך חייב בשמיעת קול ולא המשיח בטומאת מקו"ק.

וביאר הכסף משנה שהראב"ד סובר כרבי עקיבא במשנה הקודמת שהמלך חייב בכלן חוץ משמיעת קול שהרי אינו מעיד [ולעיל הרחבנו בדבריו]. ובדעת הרמב"ם ביאר, שהוקשה לו סתירת המשניות, דלעיל שנינו שהמשיח ככ"ד פטור מקרבן בכל אלו וכאן שנינו שחייב, ולכן פירש שהרישא מדוברת בחיוב פר כשהורה

א. כל שהיחיד באשם תלוי — הנשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין ממנו.

ב. וכל שהוא באשם ודאי — נשיא ומשיח חייבין כיוצא בו, ובית דין פטורין.

ג. שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, שהיחיד חייב עליהן קרבן עולה ויורד — בית דין פטורין, ואילו נשיא ומשיח חייבין.

אלא, שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול משום שאינו מעיד, ולא משיח בטומאת מקדש וקדשיו, אלא הוא מתכפר על כך בפרו ביום הכיפורים.

ד. כל שהוא בעולה ויורד — נשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין, כי ציבור ומשיח חייבים רק על דבר שחטאתו קבועה.

ומקשינן: הא גופא קשיא: אמרת ברישא שאין משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו, ומשמע כי רק בטומאת מקדש וקדשיו הוא דפטור, אבל בשמיעת הקול ובטוי שפתים חייב!

אימא סיפא: כל שהוא בעולה ויורד — נשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין!

ומדייקת הגמרא: קתני "משיח ובית דין

אלא, שאין בהן גדול משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו, דברי רבי שמעון. [והוא הדין שאין הנשיא חייב על שמיעת קול שהרי מלך אינו מעיד].

ומה הן, היחיד והנשיא והמשיח, מביאין על שמיעת קול, ביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו [כל אחד בקרבן שמחוייב בו]? —

קרבן עולה ויורד, כדינו של יחיד.

רבי אליעזר אומר: הנשיא אינו מביא קרבן עולה ויורד כיחיד, אלא מביא שעיר כדין חטאת קבועה של נשיא! [ובגמרא יתבאר באיזה עוון נחלק רבי אליעזר].

ונמצאו שלש מחלוקות בדבר:

רבי יוסי הגלילי סובר, נשיא ומשיח פטורין מקרבן עולה ויורד בכל העוונות.

רבי עקיבא סובר, נשיא חייב בכלן, חוץ משמיעת קול, ומשיח פטור מכולן.

רבי שמעון סובר, נשיא ומשיח חייבין בכלן. חוץ מנשיא בשמיעת קול, ומשיח בטומאת מקדש וקדשיו.

גמרא:

תניא: רבי שמעון היה נותן בהן כלל —

לעיל. והרמב"ם סבר כי רבי שמעון אמר גם את הפטור של משיח בטומאת מקו"ק, ופסק כתנא קמא שחייב בכלן, ודלא כרבי שמעון.

בטומאת מקו"ק לדברי הכל, ורבי שמעון פוטר גם נשיא בשמיעת הקול. והראב"ד סבר כסתמא דמשנתנו, ופוסק כרבי שמעון שפטר נשיא בשמיעת הקול כיון שגם ריה"ג ור"ע אמרו כן

האיפה, ואין עשירית האיפה אחרת באה לו חובה.

ורבי שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא, ופליג עליו בחדא

סבר לה כרבי עקיבא הפוטר משיח בדלי דלות. ופליג עליה בדלות.

כי לדעת רבי עקיבא, משיח פטור לגמרי מקרבן עולה ויורד, מפני הכלל שכל שאינו מתכפר באחת מהן אינו מתכפר בכלן. ואילו דעת רבי שמעון היא, שכהן משיח נפטר רק מדלי דלות, אך חייב בשאר דרגות הקרבן⁽¹⁾.

שינוי במשנה: לדברי רבי שמעון חייב

פטורין, ומשמע שדינם שוה.⁽¹¹⁾ והיינו, מה בית דין פטורין מכולהון, שחיוכם רק בחטאת קבועה, אף משיח פטור מכולהון, שחיוכו רק בחטאת קבועה.⁽¹²⁾

ט-ב ואם כן קשיין רישא וסיפא אהרדי?

ומתריצין: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא קשיא.

כאן, בקרבן דלות [תורים או בני יונה] חייב בו המשיח.

כאן בדלי דלות [עשירית האיפה], שפטור ממנה, כמו שדרשו לעיל מהכתוב בחביתין כהן גדול, "זה קרבן אהרן" שרק בחביתין מצינו שכהן משיח חייב להביא עשירית

12. בחק נתן ביאר שהגמרא הוצרכה לדקדק לשון הברייתא שהשונה דיני משיח ובי"ד, ולא הקשתה מעצם הדין שמשיח פטור, כיון שהיה אפשר לכאר כי אינו פטור אלא מקרבן עולה ויורד, אך הוא חייב בפר כדעת רבי עקיבא, ואם כן אין סתירה לרישא כי יש לומר שברישא מדובר לענין חיובו בפר. ולפיכך דייקה הגמרא שדינו שוה לבי"ד, וכשם שהם פטורין מפר אף הוא פטור הן מעולה ויורד והן מפר, וקשיא מהרישא.

1. כתב החזון איש [ט"ו י"א] שאינו פטור לגמרי מקרבן, אלא שאינו חייב להביא קרבן של דלי דלות, ועליו להשתדל להשיג קרבן של דלות כדי להתכפר בו. שהרי אין מעמדו בעניות ועשירות תלוי בשעת החטא אלא בדעת ההבאה, ולפיכך אינו נפטר מקרבן משום שהיה בעת חטאו במצב של דלי דלות. [ולבסוף הסתפק שמא התורה קבעה לפטור משיח לגמרי אם היה בעת החטא בדלי דלות]. ולכאורה ממה שפיר

11. באור שמח [פ"י ה"ז] העיר על משמעות לשונו של רבי שמעון כאילו רק ככהן משיח מצאנו פרט שפטור עליו, והלא מודה רבי שמעון שבנשיא פטור על שמיעת הקול.

וביאר כי רבי שמעון לשיטתו מצא אופן שהנשיא חייב בו, דסבירא ליה שאם השתנה דינו עד שעת ידיעה פטור, ונמצא כי אם נשבע כהדיוט והתמנה לנשיא, חייב קרבן כיון שאין לו פטור על שבועה זו, אלא שאין לו היכי המצי להשבע, כי אינו מעיד, ולכן נקט שפטור דוקא בטומאת מקו"ק, שהיא פטור גמור. ואם חטא כשהיה הדיוט, ואח"כ התמנה אינו מביא קרבנו. אך בשמיעת הקול חייב אף באופן זה.

וכבר הבאנו [לעיל ח: הערה 13] שבאבי עזרי תלה סברא זו במחלוקת ריה"ג ורבי עקיבא, וכן כתב בחזון יחזקאל, עיי"ש שביאר כי אף שפשיטא הוא שהמלך חייב כקרבנו מקודם שהתמנה, כיון שלא השתנה דינו, הוצרך הרמב"ם להשמיענו שהוא מביא קרבן עולה ויורד, ודלא כריה"ג שפוטר מגזירת הכתוב.